

УДК 342.7:355.1(477):316.723

DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2025-50-2-299-307>

СОЦІАЛЬНА КУЛЬТУРА ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ ТА ВЕТЕРАНОК В УКРАЇНІ

Загоруй Л.М., Загоруй І.С.

SOCIAL CULTURE OF SUPPORT FOR MALE AND FEMALE VETERANS IN UKRAINE

Zagoruy L. M., Zagoruy I. S.

У статті розглянуто поняття «соціальна культура підтримки ветеранів» в Україні як комплекс норм, цінностей та практик, що формують ставлення суспільства до цієї категорії громадян. Сформульовано характерні риси соціальної культури підтримки ветеранів. Проаналізовано ключові теоретичні та практичні проблеми, які виникають у процесі формування досліджуваного явища.

Авторами здійснено огляд сучасного стану наукового дослідження теми соціальної культури підтримки ветеранів в Україні. Розкрито основні наукові напрями, у межах яких здійснюється вивчення цієї теми, виокремлено недостатньо досліджені аспекти та зроблено висновки щодо перспектив подальших міждисциплінарних студій. Також у статті зроблено порівняльний аналіз понять «ветеранська політика» та «соціальна культура підтримки ветеранів», встановлено відмінності між ними.

Запропоновано внесення змін до законодавства про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального статусу в частині спрямованості закону на удосконалення політики соціальної культури підтримки ветеранів в Україні.

Ключові слова: *ветерани та ветеранки, реінтеграція, соціальна культура, соціальна культура підтримки ветеранів, ветеранська політика.*

Постановка проблеми. Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну у лютому 2022 року питання реінтеграції ветеранів у мирне життя набуло особливої актуальності. Водночас одним із найменш досліджених, але стратегічно важливих аспектів, пов'язаних з реінтеграцією, стало формування соціальної культури підтримки ветеранів, тобто певної сукупності правових норм, цінностей, практик, що забезпечують гідне ставлення до захисників України та їх родин. У науковій літературі означена тема лише починає

системно осмислюватись. Попри це, упродовж 2022-2025 років спостерігається активізація в роботі науковців, які досліджують питання соціальної адаптації, працевлаштування, гендерної рівності, інтеграції ветеранів та ветеранок в мирне життя. Такі підходи актуалізують тему соціальної культури підтримки ветеранів та ветеранок, яка є передумовою ефективної ветеранської політики, оскільки без позитивного суспільного ставлення до цієї категорії осіб державні програми можуть залишатися нереалізованими або

формальними. Це пов'язано з тим, що державна політика повинна інтегрувати й так званий «культурний компонент», наприклад, враховувати почуття гідності, соціальний статус, а не лише фізичні проблеми ветеранів. В цілому, ветеранська політика формує правові рамки, а соціальна культура – впливає на їх суспільну легітимність.

За прогнозами Міністерства у справах ветеранів після завершення війни, включно з членами родини кількість ветеранів зросте до 5-6 мільйонів осіб і таким чином поняття «ветеран» набуде масового характеру [1]. За цих умов питання формування соціальної культури підтримки ветеранів набуває ключового значення не лише як елемент державної політики в стратегії повоєнної відбудови країни, соціальної згуртованості та орієнтації українського законодавства на принципи і правила соціального законодавства ЄС, але і як фундамент для утвердження прав людини – загалом розвитку демократичного суспільства з урахуванням сучасних викликів і складних реалій.

Отже, **актуальність теми** «Соціальна культура підтримки ветеранів та ветеранок в Україні» пояснюється сукупністю стратегічних, соціальних, психологічних та гуманітарних чинників. Сприяє зменшенню соціальної напруги, утвердженню гуманістичних цінностей. Ці питання потребують наукового осмислення та врахування позитивного міжнародного досвіду.

Стан дослідження. До аналізу державної політики щодо ветеранів в Україні зверталось чимало науковців та практиків. Передовсім слід вказати на великий сегмент наукових досліджень питань ветеранської політики щодо цієї категорії осіб, пов'язаних із соціальною адаптацією кадрових військовослужбовців, ветеранів Антитерористичної операції (АТО) або Операції об'єднаних сил (ООС). Це наукові

праці Л. Берездецької [2], Р. Жиленко [3], О. Харченко та О. Мраморнової [4], Т. Марценюк та А. Квіт [5] та ін., в яких автори, спираючись на широку теоретичну (наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних авторів) та емпіричну базу, узагальнюють і переосмислюють наукові погляди на цей процес, доповнюють і розширюють їх за рахунок даних сучасних соціологічних досліджень і практик та зарубіжного досвіду.

Ще більшої уваги до ветеранських справ проявили дослідники, державні діячі і політики, практичні працівники після широкомасштабної агресії росії проти України (2022-2025). Зокрема, питання реінтеграції військових у цивільне життя, соціального захисту та деякі аспекти соціальної культури підтримки ветеранів та ветеранок досліджували Т. Коленіченко, Я. Петруненко, Л. Воропай, С. Дарієвська, О. Грішнова, Т. Петрик, Р. Шевченко, Т. Семигіна та інші. Ці та інші дослідники також звертали увагу на доступ екскомбатантів до освіти, аналізували міжнародний досвід інноваційних підходів до організації соціального захисту та питання корпоративної культури тощо. Утім, наявні дослідження носять переважно прикладний характер і зосереджуються на вивченні досвіду окремих громад, ініціатив, практик державної політики.

Відразу зазначимо, що автори, усвідомлюючи широке коло різноманітних аспектів та форм виявлення теми соціальної культури підтримки ветеранів та ветеранок в Україні, не претендують на її комплексний аналіз, а зосереджують увагу на дослідженні окремих питань.

Враховуючи зазначене **метою** цієї статті є дослідження питання щодо соціальної культури підтримки ветеранів та ветеранок – поняття, практики та проблеми (далі, для зручності, будемо використовувати «соціальна культура підтримки ветеранів»).

Виклад основного матеріалу. Питання підтримки ветеранів війни набуває особливої актуальності для України у зв'язку з повномасштабною агресією росії. Складність цієї проблематики та її багатовекторність дозволяє сформувати двоякий підхід, тобто зростає кількість осіб, які потребують довготривалої, системної соціальної, медичної, психологічної і трудової адаптації після закінчення військової служби, а також родини загиблих. Утім, не менш важливою є нематеріальна сфера суспільного життя – соціальна культура, у контексті нашого дослідження – це соціальна культура підтримки ветеранів та ветеранок. Отже, поряд із державними гарантіями та програмами в Україні формується нове і, поки що, маловивчене явище – *соціальна культура підтримки ветеранів* (курсив наш – Л. З., І. З.), що охоплює суспільні установки, інституційні практики й міжсекторальну взаємодію.

Наразі немає досліджень, які б безпосередньо і всебічно аналізували поняття «соціальна культура підтримки ветеранів». Проте існує низка наукових робіт, що охоплюють такі питання як суспільний супровід, інклюзію, реінтеграцію, працевлаштування, соціальні інститути підтримки ветеранів та ветеранок.

Водночас зазначимо, що поняття «соціальна культура підтримки ветеранів» більше використовується, по-перше, в рамках практичних порад і методичних рекомендацій (наприклад, щодо корпоративної культури підтримки ветеранів або у рамках ініціатив Мінветеранів і програм IREX/УВФ), аніж у суто науковому дискурсі [6]. По-друге, це поняття вживається переважно у публіцистиці та в урядових стратегіях, але не має сталого академічного визначення. Утім, соціальна культура підтримки ветеранів – це сукупність ціннісних орієнтацій, моральних норм, інституцій та практик, спрямованих на

створення безбар'єрного середовища, що забезпечує інтеграцію ветеранів у цивільне життя. Ця культура відрізняється від «ветеранської політики», яка передбачає наявність нормативно-правових актів (як-то, Закони України, постанови КМУ тощо), державних програм та стратегії (наприклад, Стратегія ветеранської політики на період до 2030 року), органів реалізації (Мінветеранів, місцеві адміністрації, Центри підтримки ветеранів тощо) та механізмів (зокрема, пільги, субсидії, гранти, психологічна допомога та ін.), тоді як соціальна культура підтримки ветеранів охоплює також рівень громадської свідомості, особливим виявленням якої, до прикладу, є всеохопний волонтерський рух, який став потужним чинником соціальних змін, зміцнення громадянського суспільства та формування нової національної ідентичності [7, с. 136], медійних наративів і бізнес-ініціатив. В цілому, поняття «ветеранська політика» та «соціальна культура підтримки ветеранів» співвідносяться як інституційний (формальний) та неформальний, тобто культурно-ціннісний, компоненти системи підтримки ветеранів в Україні. Об'єктивно вони тісно переплітаються, але мають різну природу походження, інструменти та механізми реалізації, мету та способи впливу.

Більш детально науковцями аналізуються схожі поняття, наприклад, «соціальна адаптація», «соціальний захист», «соціальна інклюзія» або «культура підтримки» у вузькому значенні.

Отже, якщо ми говоримо виключно про поняття «соціальна культура підтримки ветеранів», ми виходимо з того, що ця термінологічна конструкція поки що не є усталеною у науковому дискурсі – і тут виникає низка теоретичних проблем, які ускладнюють його опрацювання. Через це існує певна термінологічна розмитість: інколи його ототожнюють із «ветеранською

політикою», а інколи – з «культурою інклюзії» чи «корпоративною культурою підтримки» [8].

Разом з тим, слід зауважити, що в науковому просторі існує поняття «соціальна культура», яке використовується в соціології, культурології, філософії, правознавстві, психології тощо. Так, науковці вважають, що соціальна культура – це поліфункціональний *феномен* у життєдіяльності суспільства, *інструмент* формування людських цінностей і настановлень, *засіб* інтеграції повсякденного життя груп, етносів і націй, *стимулятор* толерантності, компетентності, творчості. Її змістовне наповнення ставлять знання, цінності, норми, поведінкові реакції та спосіб життя людей (*курсив авторів*) [9, с. 34]. Отже, «соціальна культура» є широким, загальним поняттям, яке охоплює групи, етноси, нації. Підтримуємо думку науковців, які вважають, що соціальна культура є окремим сегментом людської культури, багаторівневим утворенням, головною нематеріальною сферою соціального виробництва, сутність якої становлять процеси актуалізації, продукування, накопичення і трансляції новими поколіннями соціального досвіду щодо знань, норм, стереотипів, навичок поведінки і діяльності, моделей і схем спілкування, вчинкових сценаріїв, ідей, переконань, вірувань та ціннісних орієнтирів [9, с. 26]. Вважаємо, що поняття «соціальна культура підтримки ветеранів» похідне від вказаного поняття, але вужче, персоналізоване, оскільки його сфера застосування та суб'єктний склад – певна частина суспільства, тобто ветерани та члени їх сімей. Політики соціальної культури підтримки вказаних осіб набуває особливої ваги в умовах війни та повоєнний період реінтеграції, оскільки формування поваги, вдячності та солідарності до захисників та захисниць стає не лише моральним, а й державним обов'язком.

В широкому розумінні об'єктом соціальної культури є усі сфери життя (сім'я, навчальні заклади різного рівня, робота, держава), а об'єктом соціальної культури підтримки ветеранів та ветеранок є вказані особи та їх родини, а також суспільне ставлення до них.

Погоджуємося з науковцями, які вважають, що поняття «соціальна культура підтримки ветеранів» охоплює не лише державну політику, а й суспільне сприйняття, практики взаємодопомоги, міжособистого спілкування, повагу до гідності ветеранів та ветеранок і ветеранського середовища, що мають базуватися на засадах визнання, дотримання і захисту прав людини, на безумовній повазі до гідності кожної людини. Цілком очевидно, що такі суспільні відносини мають знаходити підтримку в праві. Відомо, що право як фактор порядку і стабільності намагається об'єднати усі сфери людського життя в загальну систему і тут, чи не найкраще з його інтегративною функцією серед інших інструментів справляються невідчужувані права людини, оскільки вони є невід'ємним компонентом права. «Їх існування поза правом і без права неможливе, як і право немислиме без прав людини. Це явища однієї сутності» - зазначає М. Козюбра [10, с. 92].

Тож, чи існують об'єктивні чинники, які дають підстави для структурування поняття «соціальна культура підтримки ветеранів»? Так, існують. З огляду на вищенаведені аргументи вважаємо, що елементи соціальної культури підтримки ветеранів мають включати:

- публічне визнання внеску ветеранів у справу захисту України, її незалежність і суверенітет (через медіа, освітні програми, меморіальну політику тощо);
- державну політику щодо створення сприятливого середовища для реінтеграції ветеранів та ветеранок у суспільне життя (на

ринку праці, у сфері ветеранського підприємництва, в освіті, у громадському житті);

- нормативну та інституційну основу прав, свобод і обов'язків людини та громадянина в Україні;

- повагу до прав людини, соціальну видимість ветеранок та недопущення дискримінації, зокрема за статтю. За даними Міністерства у справах ветеранів України, на 2024 рік кількість ветеранів, які потребують соціальної підтримки, зросла до понад 1 мільйона осіб, з них близько 12% – жінки.

Отже, з-поміж загальної категорії ветеранів особливої уваги потребують жінки-ветеранки, чий досвід війни часто стигматизується або недооцінюється. Науковці звертають увагу на те, що в Україні досі переважає патерналістський підхід, орієнтований на пільги, а не на розвиток гідного середовища для самореалізації ветеранів. Ба більше, ветеранки часто стикаються з подвійною дискримінацією – як жінки та як учасниці бойових дій [11].

На практиці також можлива дискримінація й за іншими ознаками (інвалідність, вік, наявність дітей тощо). В загальному форматі вказана дискримінація має *структурований* (наприклад, певне відтворення нерівності через механізми, які діють в державі, як-то, закони, інструкції, процедури, усталені традиції або правила), *інституційний* (зокрема, виключення або маргіналізація жінок через правила, традиції, управлінські рішення, які створені без їх участі і не відповідають їхнім потребам) і *культурний* виміри (курсів наш – Л. З., І. З.). Щодо культурного виміру дискримінації ветеранок то він простежується, як правило, у гендерних стереотипах і культурних практиках, певних соціальних нормах, які формують інколи несправедливе сприйняття, знецінення та маргіналізацію ветеранок після повернення з військової служби до мирного

життя. Вважаємо, що культурний вимір є менш формалізованим, ніж інституційний чи структурований, але не менш впливовим, оскільки дискримінація відбувається через традиційні уявлення про «жіноче» і «чоловіче». Так, у масовій свідомості й досі панує уявлення, що війна – справа чоловіків, а жінки мають бути «берегинями».

Загалом, тема дискримінації ветеранок в Україні є актуальною, потребує окремого поглибленого дослідження (автори статті не ставили перед собою таке завдання), оскільки вона зумовлена взаємопов'язаними чинниками (соціальними, правовими, культурними та безпековими), які посилюються в умовах повномасштабної війни в Україні та зростанні ролі жінок як у секторі безпеки, так й оборони.

Проблеми реінтеграції ветеранів посилюються через нестачу досвіду у місцевих громадах, відсутність психосоціального супроводу, професійної перекваліфікації.

Немаловажне значення має ставлення кожної людини та особливо відповідальних осіб до надання практичної допомоги ветеранам. На думку експертів, практиків, консультантів і науковців на ефективність у роботі з ветеранами впливає чимало чинників, з-поміж яких організаційні, психологічні та інші форми підтримки. Цілком очевидно, що відповідні особи мають усвідомлювати особливості цієї «чутливої» ділянки суспільних відносин, глибоко розуміти потреби ветеранів, володіти законодавством, яке регулює питання ветеранів, щоб забезпечити їхні права та інтереси. Крім того, дуже важливою рисою соціальної культури підтримки ветеранів є емпатія та етичність, суть яких виявляється в наявності високого рівня чутливості та поваги, щоб надавати допомогу та враховувати індивідуальні потреби кожного ветерана [12, с. 22].

Таким чином, зробимо попередній висновок. У науковій та правовій літературі немає чіткого визначення, що саме включає «соціальна культура підтримки ветеранів». Як правило, ця термінологічна конструкція використовується як сукупність цінностей, норм, поведінкових практик, що регулюють суспільне ставлення до ветеранів/ветеранок, як-то, моральну, психологічну, соціальну та культурну підтримку їхньої гідності, інтеграції в мирне життя та самореалізацію. В загальному форматі означений підхід відображено в Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року [8] та в Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України (далі - Концепція) де акцентується увага на різних напрямках виховання як основних складових національно-патріотичного виховання, які є стрижневими, основоположними та такими, що відповідають як загальним вимогам і викликам, так і таким, що закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і майбутніх поколінь.

В Концепції також зазначається, що має бути системний підхід до формування ціннісних орієнтирів і громадської свідомості у дітей та молоді, а процес їхнього патріотичного виховання повинен мати випереджувальний характер, відповідати віковим і сенситивним періодам розвитку дитини та особистісним характеристикам, ґрунтуватися на духовно-моральних засадах [13].

У той же час зазначимо, що на рівні законодавства або в академічному дискурсі відсутнє уніфіковане тлумачення досліджуваного поняття і, в певному сенсі, це ускладнює розробку індикаторів для моніторингу соціальної культури підтримки ветеранів, напрацювання методичних рекомендацій, проведення соціологічних досліджень, освітніх стандартів тощо.

На підставі зазначеного автори пропонують доповнити статтю 1 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» словами «впровадження політики соціальної культури підтримки ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів», а також сформулювати законодавче визначення терміна «соціальна культура підтримки ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів» [14]. Доцільність такого підходу обґрунтовується тим, що правовий підхід впливає на формування культури правосвідомості та солідарності в державі.

Окрім зазначеного, допускаємо, що до теоретичних проблем щодо соціальної культури підтримки ветеранів та ветеранок можна віднести відсутність міждисциплінарного підходу до цієї теми, оскільки питання вивчається окремо на рівні або права, або соціального захисту, або психології чи соціології.

Також доцільно звернути увагу й на деякі практичні проблеми формування соціальної культури підтримки ветеранів, зокрема, це може бути неповне врахування в державних програмах реальних потреб ветеранів, недостатня підготовка фахівців для роботи в цій чутливій сфері, може бути різний рівень доступу до необхідних послуг (медичних, правничих, освітніх тощо) у великих містах та маленьких громадах.

В цілому, теоретичні та практичні проблеми можуть суттєво впливати на створення ефективної моделі соціальної культури підтримки ветеранів та ветеранок в Україні.

Висновок. Соціальна культура підтримки ветеранів в Україні перебуває на стадії активного формування. Вона спирається на оновлені державні стратегії, цифрову інфраструктуру, нормативно-правові акти, кадрові й інституційні інновації, а також

на співпрацю держави, бізнесу, громадянського суспільства й культурного сектору.

Головним викликом залишається відхід від традиційної політики, яка не відповідає зростаючим потребам значної кількості ветеранського населення і сучасним економічним реаліям України, подолання стигматизації та створення рівних можливостей для всіх категорій ветеранів. Подальший розвиток в цьому напрямку вимагатиме системних освітніх та інформаційних кампаній, інституційної сталості, прозорих та дієвих механізмів оцінювання ефективності такої роботи.

Для створення дійсно ефективної системи підтримки ветеранів необхідне синхронне функціонування державної політики, яка має бути не лише коректною юридично, а й культурно чутливою до соціальної культури підтримки цієї категорії громадян, яка за своєю сутністю має підсилювати інституційну підтримку через суспільну солідарність, медіа, мистецтво, освіту.

Соціальна культура підтримки ветеранів – ключовий інструмент реінтеграції, стабільності та консолідації українського суспільства. Вона має базуватись на принципах гідності, поваги, залучення та вдячності за внесок у захист держави. Саме ця культура має створювати фундамент для повоєнного відновлення та євроінтеграційного поступу України.

Література:

1. Яким є образ ветеранів в українському суспільстві. Яким є образ ветеранів в українському суспільстві. Ukraine Crisis media center. 20.12.2024. URL: <https://uacrisis.org/uk/yakym-ye-obraz-veteraniv-v-ukrayinskomu-suspilstvi> (дата звернення: 27.08.2025).
2. Берездецька Л. Особливості користування державними програмами демобілізованими учасниками АТО в українському суспільстві. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут».* Політологія. Соціологія. Право: зб. наук. праць. Київ; Одеса: Типографія «Айс Принт», 2016. № 1/2 (29/30). С. 30-38. URL: <https://visnyk-ppsp.kpi.ua/issue/view/7115/2767> (дата звернення: 26.08.2025).
3. Жиленко Р.В. Соціальна адаптація військовослужбовців в сучасній науковій літературі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота».* 2019. Вип. 2 (45). С.61-69. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/24862> (дата звернення: 26.08.2025).
4. Харченко О. І., Мраморнова О.М. Проблеми ветеранів антитерористичної операції на сході України. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи».* 2016. Вип/ 37. С. 115-124.
5. Марценюк Т., Квіт А. Соціологічне дослідження «Залучення ветеранів до громадського і політичного життя: шлях від військових перемог до особистих». URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/2335a7fe-8223-48b7-b338-5491fde57a72/download&ved=2ahUKEwjrlILZ57SPAxXOS_EDHQdvGbgQFnoECBkQAQ&usq=AOvVaw2vE64OwX0GvcEvhhovreyM. (дата звернення: 28.08.2025).
6. Методичні рекомендації для роботодавців з організації працевлаштування та розвитку трудових відносин за участі ветеранів війни. Мінветеранів. 2025. URL: https://mva.gov.ua/media/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96_%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 27.08.2025).
7. Трофименко А.В., Макаров І.О. Волонтерський рух в Україні в умовах повномасштабної війни: основні тенденції розвитку. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія.* 2024. Вип. 40. С. 134-142. URL:

<https://visnyk.mu.edu.ua/index.php/politologia/article/view/339/334> (дата звернення: 28.08.2025).

8. Стратегія ветеранської політики на період до 2030 року : розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2024 р. № 1209-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-%D1%80#n12> (дата звернення: 27.08.2025).

9. Анатолій Фурман, Олена Морщакова. Соціальна культура. *Психологія і суспільство*. 2015. № 1. С. 26-36.

10. Козюбра М. Правовий закон: проблеми критеріїв. *Вісник Академії правових наук України : зб. наук. пр./Акад. прав. наук України*. Харків : Право, 2003. № 2 (33) - № 3 (34). С. 83-96.

11. Грішнова О., Лисенко В. Реінтеграція учасників бойових дій у цивільне життя: проблеми зайнятості та шляхи їх розв'язання. *Вчені записки Університету «КРОК»*. №2 (74). 2024. URL: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/726>

12. Чернишова І., Перун Ю., Бойченко О. Адаптація ветеранів в організацію після повернення з війни. Посібник для керівника. 39 с. URL: https://acmpukraine.com.ua/wp-content/uploads/2023/10/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%BA%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0_150x210_1810.pdf (дата звернення: 28.08.2025).

13. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затверджено Наказ Міністерства освіти і науки України 06 червня 2022 року № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n7> (дата звернення: 28.08.2025).

14. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 23 жовтня 1993 року № 3551-ІІІ, поточна редакція від 31.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 25.08.2025).

References:

1. Yakym ye obraz veteraniv v ukrainskomu suspilstvi. Yakym ye obraz veteraniv v ukrainskomu suspilstvi. Ukraine Crisis media center. 20.12.2024. URL: [https://uacrisis.org/uk/yakym-ye-obraz-](https://uacrisis.org/uk/yakym-ye-obraz-veteraniv-v-ukrayinskomu-suspilstvi)

[veteraniv-v-ukrayinskomu-suspilstvi](https://uacrisis.org/uk/yakym-ye-obraz-veteraniv-v-ukrayinskomu-suspilstvi) (data zvernennia: 27.08.2025). [in Ukrainian].

2. Berezdetska L. (2016). Osoblyvosti korystuvannia derzhavnymy prohramamy demobilizovanykh uchastnykamy ATO v ukrainskomu suspilstvi. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskyi politekhnichnyi instytut»*. Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo: zb. nauk. prats. Kyiv; Odesa: Typohrafiia «Ais Prynt», № 1/2 (29/30). S. 30-38. URL: <https://visnyk-psp.kpi.ua/issue/view/7115/2767> (data zvernennia: 26.08.2025). [in Ukrainian].

3. Zhylenko R.V. (2019). Sotsialna adaptatsiia viiskovosluzhbovtiv v suchasni naukovi literaturi. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Seriia: «Pedahohika. Sotsialna robota». Vyp. 2 (45). S.61-69. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/24862> (data zvernennia: 26.08.2025). [in Ukrainian].

4. Kharchenko O. I., Mramornova O.M. (2016). Problemy veteraniv antyterorystychnoi operatsii na skhodi Ukrainy. *Visnyk KhNU imeni V.N. Karazina*. Seriia «Sotsiolohichni doslidzhennia suchasnoho suspilstva: metodolohiia, teoriia, metody». Vyp/ 37. S. 115-124. [in Ukrainian].

5. Martseniuk T., Kvit A. Sotsiolohichne doslidzhennia «Zaluchennia veteraniv do hromadskoho i politychnoho zhyttia: shliakh vid viiskovykh peremoh do osobystykh». URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/2335a7fe-8223-48b7-b338-5491fde57a72/download&ved=2ahUKEwjrlILZ57SPAxXOS_EDHQdvGbgQFnoECBkQAQ&usq=AovVaw2vE64OwX0GvcEvvhovreyM. (data zvernennia: 28.08.2025). [in Ukrainian].

6. Methodychni rekomendatsii dlia robotodavtsiv z orhanizatsii pratsevlashtuvannia ta rozvytku trudovykh vidnosyn za uchasti veteraniv viiny (2025). *Minveteraniv*. URL: https://mva.gov.ua/media/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96_%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf?utm_source=chatgpt.com (data zvernennia: 27.08.2025). [in Ukrainian].

7. Trofymenko A.V., Makarov I.O. (2024). *Volonterskyi rukh v Ukraini v umovakh*

povnomashtabnoi viiny: osnovni tendentsii rozvytku. Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Istoriia. Politolohiia. Vyp. 40. S. 134-142. URL:

<https://visnyk.mu.edu.ua/index.php/politologia/article/view/339/334> (data zvernennia: 28.08.2025). [in Ukrainian].

8. Stratehiia veteranskoï polityky na period do 2030 roku : rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29 lystopada 2024 r. № 1209-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-%D1%80#n12> (data zvernennia: 27.08.2025). [in Ukrainian].

9. Anatolii Furman, Olena Morshchakova (2015). Sotsialna kultura. Psykholohiia i suspilstvo. № 1. S. 26-36. [in Ukrainian].

10. Koziubra M. (2003). Pravovyï zakon: problemy kryterii. Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy : zb. nauk. pr./Akad. prav. nauk Ukrainy. Kharkiv : Pravo, № 2 (33) - № 3 (34). S. 83-96. [in Ukrainian].

11. Hrishnova O., Lysenko V. (2024). Reintehratsiia uchashnykh boiovykh dii u tsyvilne zhyttia: problemy zainiatosti ta shliakhy yikh rozviazannia. Vcheni zapysky Universytetu «KROK». №2 (74). URL: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapyski-universitetu-krok/article/view/726>. [in Ukrainian].

12. Chernyshova I., Perun Yu., Boichenko O. Adaptatsiia veteraniv v orhanizatsiiu pislia povernennia z viiny. Posibnyk dlia kerivnyka. 39 s. URL: https://acmpukraine.com.ua/wp-content/uploads/2023/10/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%BA%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0_150x210_1810.pdf (data zvernennia: 28.08.2025). [in Ukrainian].

13. Kontsepsiia natsionalno-patriotychnoho vykhovannia v systemi osvity Ukrainy, zatverdzheno Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy 06 chervnia 2022 roku № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n7> (data zvernennia: 28.08.2025). [in Ukrainian].

14. Pro status veteraniv viiny, harantii yikh sotsialnoho zakhystu: Zakon Ukrainy vid 23 zhovtnia 1993 roku № 3551-XII, potochna redaktsiia vid

31.07.2025. (1993, 2025). [Electronic resource] N. p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (data zvernennia: 25.08.2025). [in Ukrainian].

Zagoruy L. M., Zagoruy I. S. Social culture of support for male and female veterans in Ukraine. – Article.

The article examines the concept of «social culture of veteran support» in Ukraine as a complex of norms, values, and practices shaping public attitudes toward this group of citizens. The authors outline the key features of this social culture and analyze the main theoretical and practical challenges that arise in the process of its formation.

A review of the current state of scholarly research on the social culture of veteran support in Ukraine is conducted. The article identifies major academic approaches to the study of this phenomenon, highlights underexplored aspects, and outlines the prospects for further interdisciplinary studies. A comparative analysis of the concepts of «veteran policy» and «social culture of veteran support» is also presented, emphasizing their distinctions.

Finally, the article proposes amendments to the legislation on the status of war veterans and the guarantees of their social status, with a particular focus on improving policies aimed at shaping a more robust social culture of veteran support in Ukraine.

Keywords: male and female veterans, reintegration, social culture, social culture of veteran support, veteran policy.

Авторська довідка:

Загоруй Людмила Миколаївна – кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри публічного та приватного права Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Orcid iD: <https://orcid.org/0000-0002-7374-4137>

Загоруй Іван Семенович – кандидат історичних наук, доцент кафедри господарсько-правових та суспільно-політичних дисциплін Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Orcid iD: <https://orcid.org/0000-0002-7043-1645>

Стаття надійшла до редакції 23 серпня 2025 р.